

MIRACOLUL EMINESCIAN
-DE LA MANUSCRIS LA TEXTUL FINAL REDACTAT-

PROF. VASILIU NADIA
LICEUL TEHNOLOGIC” ION CREANGĂ”, PIPIRIG
JUDEȚUL NEAMȚ

“Cel mai mare poet, pe care l-a ivit și-l va ivi vreodată pământul românesc”, a încetat de mult să fie doar un simplu scriitor mare. El este un fenomen de mari semnificații în cultura și literatura română și a devenit un univers infinit, în raport cu spiritul general al epocii, cu cultura și literatura română, chiar în raport cu marii creatori ai lumii.

La întrebarea „Cât a scris?” sau “Cât de vastă este opera sa?” se poate răspunde că în cei 18 ani câți i-au fost dați să scrie, respectiv 15-33 de ani, Eminescu a scris enorm, “încât te miri cum au încăput toate acestea în timpul scurt al pătimirii sale.” A scris cât au scris într-o viață împlinită Cantemir, Iorga, Hașdeu, Călinescu. În ediția națională, ediție al cărei format este dublul cât cel obișnuit, opera lui “va fi cuprinsă în șaptesprezece volume din care șase volume de poezie, un volum de proză literară, unul de teatru, cinci de publicistică, unul de traduceri, unul de corespondență, două volume de fragmente diverse fie în română, fie în germană.” Opera poetică conține aproximativ 100 de titluri antume și 300 titluri postume, majoritatea dintre ele având cel puțin două, până la patruzeci de variante. Creația sa de ziarist va conține în același format al ediției naționale, aproximativ 6000 de pagini.

La încetarea din viață, opera lui Eminescu rămâne îngropată în paginile publicațiilor, ale căror colecții, în cea mai mare parte, se păstrează la Biblioteca Academiei Române. Manuscrisele lui Eminescu erau dispersate într-un număr mare de arhive. Poetul obișnuia să scrie pe foi volante, care, după depunerea manuscriselor, în 1902, de către Titu Maiorescu la Academia Română, au fost legate în 44-45 caiete miscelane. Stabilirea statutului fiecărui text, de pe cele aproximativ 15 000 de file, repartizarea lui în familia înrudită, operație făcută magistral de Perpessicius, doar pentru poezie(6 volume) ,reclama din partea editorilor pregătirea necesară, migală, răbdare, căci nu doar descifrarea scrisului poetului a fost o problemă cu care aceștia s-au confruntat, ci și dezordinea , uneori descurajantă care domnea în unele dintre ele. Poetul era călăuzit de principiul că o idee, când îți vine în minte trebuie așternută imediat pe hârtie, altfel fuge și nu te mai întâlnești cu ea: în acest sens, nefiind exclus ca unele dintre creații să fi fost scrise chiar pe întuneric, aceasta explicând caligrafierea diferită a manuscriselor eminesciene.

Vorbind despre “farmecul manuscriselor eminesciene”, Perpessicius afirmă că “manuscrisele cele mai variate și cele mai pasionante sunt tot cele peste 40 de caiete miscelane de felurite mărimi, unitare, cu implicația foilor detașate, vânturate și răvășite, ce trebuiesc corelate și cronologizate”[...]. „Singular, scrisul de mână, manuscriptul, fie el în cirilica cea mai geometrică, fie în cea mai fantezistă grafie modernă, pulsează de viață., [...] „Când manuscriptele sunt ale unui Mare Inspirat , sentimentele cu care te apropii de ele sunt multiple și diverse. Pătrunzi în subteranele acelea aparent inextricabile, ca într-un labirint cu arhitectura bine gândită, [...] și te orientezi cu prudență, înarmat nu numai cu firul izbăvitor al Ariadnei, dar și cu răbdarea pe care ți-o dă convingerea că orice dificultate, oricât de mare ar fi, va fi , în cele din urmă, răpusă. Un drum prin Daedalus manuscriselor eminesciene e o călătorie din cele mai aventuroase. Însă la capătul ei te așteaptă ca-n cel mai somptuos basm oriental, comorile norocosului Aladin. Din fiecare pagină, o flacăra jucăușă îți arată drumul și tezaurul. Aibi numai încredere ! Apropie-te cu smerenie și sufletul poetului prezent în fiecare silabă,

și-n fiecare stih, oricât de tainic îți va vorbi, va pune capăt îndoielilor tale. Nimic din cea căzut pe paginile acestea sacre, n-a fost zvârlit la întâmplare. Aici și piatra e fertilă. Orice sămânță germinează. Apleacă-te și-i vei culege rodul.”

Cunoașterea tezaurului pe care-l reprezintă manuscrisele eminesciene a constituit o uriașă revelație. Se descoperă un nou Eminescu, mai bogat, mai complex, mai frământat, mai multilateral. Prin parcurgerea imensului material ce-l cuprind aceste manuscrise: poezii postume, variante, proză necunoscută, nuvele, un roman, culegeri de folclor, traduceri literare și filozofice, articole și diverse fragmente literare sau publicistice, proiecte din diverse domenii, însemnări din cele mai variate, din cele mai variate, dicționare etc. se puneau în lumină proporțiile adevărate ale creației eminesciene în întregul ei, varietatea preocupărilor, profunzimea cunoștințelor și, mai presus de orice, imensitatea, bogăția strălucitoare și efervescenta unui univers lăuntric creator, fără pereche în literatura noastră, incontestabil rar, chiar în literatura universală.

Privind editarea operei lui Eminescu, în perspectiva istorică distingem mai multe etape, determinate de stadiul de cunoaștere a moștenirii sale literare.

Titu Maiorescu este cel care tipărește prima ediție, vol. *Poesii*, la sfârșitul lui decembrie 1883, ediție devenită o raritate bibliografică. Lui Maiorescu îi revine meritul de a fi impus poezia lui Eminescu în conștiința publică din țara noastră și de a fi facilitat traducerea în limbi străine. În articolul ”Eminescu și poeziile lui” ,apărut în 1889 , criticul aducea o recunoaștere totală și un elogiu fără nici o reticență, marelui talent, marii personalități spirituale unice, care fusese Eminescu.

O nouă etapă în editarea operei eminesciene se deschide în 1902, odată cu donarea manuscriselor poetului Academiei Române. Cercetători avizați în descifrarea manuscriselor trec la publicarea ineditei opere eminesciene. Asistăm la editarea poeziilor populare, a poeziei, a romanului *Geniu pustiu*, a însemnărilor pe diverse teme. Cele mai importante realizări editoriale ale acestei epoci rămân ediția *Scrisori politice și literare și Opere complete*, de Ion Scurtu, ediție parțială în raport cu ceea ce se va tipări ulterior din caietele eminesciene.

Editarea operei lui Eminescu intră într-o nouă etapă după primul război mondial, edițiile lui D.Murărașcu și I.Crețu cuprinzând pe secțiuni : creație populară, poezie, proză, publicistică. Întocmesc ediții selective poezi ca Lucian Blaga, Ion Pillat, critici și istorici literari ca: Eugen Lovinescu, Garabet Ibrăileanu , George Călinescu. Critica și istoria literară au jucat un rol primordial pentru relevarea adâncimii de gândire și a lărgirii orizonturilor, multiplelor semnificații, noutății și valorii artistice a creației eminesciene. Un nume care se impune cu autoritate pe linia adâncirii analitice a operei lui Eminescu este Tudor Vianu, care, prin studiile *Poezia lui Eminescu* (1930) și *Arta prozatorilor români*(1941) , contribuie la îmbogățirea și adâncirea cunoștințelor despre poet și opera sa, în contextul literaturii române și europene. În aceeași perioadă, criticul Garabet Ibrăileanu, cu studiile *Curentul eminescian* (1901), *Postumele lui Eminescu*(1908), *Spiritul critic în cultura românească*(1909), s-a remarcat prin cercetări minuțioase asupra edițiilor marelui poet, care deschideau o perspectivă nouă asupra variantelor, asupra modului de a lucra al poetului, asupra laboratorului său creator.

Sarcina aprofundării și analizării fenomenului eminescian , sondării în profunzime a universului poetic, relevării atât a intensității cât și a varietății acestui univers,

i-a revenit criticului George Călinescu. Lucrarea de mari proporții *Opera lui Mihai Eminescu* , în cinci volume, apărută între 1932-1936, nu constituie doar o masivă cercetare analitică a manuscriselor, a operei eminesciene, ci relevă și cât de mare poate fi Eminescu, dacă este analizat cu toată rigoarea. “Cele două studii critice călinesciene constituie pietre de hotar pe drumul cercetării creației marelui poet. “ Numeroase contribuții de mai mici proporții ca întindere, dar de o reală însemnătate pentru înțelegerea multor aspecte din gândirea și creația eminesciană și-au adus

D.Caracostea în *Personalitatea lui Eminescu, Arta cuvântului la Eminescu* (1938) , *Creativitatea eminesciană*, precum și criticii Eugen Lovinescu, Pompiliu Constantinescu, I.M.Rașcu, C.Papacostea și I.M.Marinescu.

Ediția națională începută de D.Panaitescu- Perpessicius în 1939 marchează etapa decisivă în publicarea integrală a operei lui Eminescu. Perpessicius adoptă ca sistem de organizare editarea pe genuri și, în cuprinsul lor, criteriul cronologic. Fiecare secțiune trebuia să se deschidă cu scurte prezentări introductive, iar textele să fie însoțite de note, comentarii, cronologii, tabele sinoptice. Criticul editează între 1939-1963 primele două secțiuni din opera poetului, *Poezia și literatura populară*, cuprinse în șase volume. Ediția academică a lui Eminescu a cunoscut în Perpessicius un slujitor devotat, pasionat, familiarizat cu tainele manuscriselor eminesciene, un om a cărui muncă reprezintă un exemplu de devotament științific și de maximă competență.

Succesorul lui Perpessicius la conducerea Muzeului Literaturii Române, Alexandru Oprea a avut sarcina de a organiza și continua munca de cercetare a manuscriselor în vederea realizării ediției integrale a operei eminesciene. Colectivul de cercetători desemnat tipărește în 11 ani, nouă volume și pregătește pentru tipar ultimul volum cu care se încheie ediția integrală a operei eminesciene. Elogiind munca editorilor, Perpessicius recunoștea că “o viață de om nu ajunge să cuprindă totalitatea moștenirii literare a lui Eminescu.”

Alte ediții care publică poezii sau variante inedite după manuscrisele poetului sunt cele ale lui Petru Creția *Eminescu-editat și comentat de Petre Creția, Manuscriptum -Poezii inedite*, precum și ediția lui D.Vatamaniuc. Cu ocazia “Centenarului eminescian” au fost puse la dispoziția publicului cititor *O sută de file din caietele eminesciene*, în “Eminescu album”, volum alcătuit de Irina Petraș. Autoarea preciza că pentru cine răsfoiește caietele poetului, “un peisaj în devenire e scrisul eminescian însuși[...]”. „ Fericirea de a scrie secondează la Eminescu nevoia scrisului. File caligrafiate cuminte, încrezătoare în rotunjimea liniilor înflorite și înfiorate traduc, uneori, plăcerea plastică a scriiturii. Cât de vii, de dramatice, de accidentate filele acoperite cu versuri. Pagina freamătă încă sub imperiul gândului metamorfozat în cuvânt. Scrisul lui Eminescu, scrisoarea lui este un peisaj gata să vorbească, dincolo de semnele pe care le așterne pe hârtie. “

Ediția națională este una critică, reunind într-un corpus, pentru prima dată, toată opera antumă și postumă a lui Eminescu. Ea întregește viziunea asupra unei activități scriitoricești, de o dinamică ieșită din comun, care ne relevă deopotrivă poetul, prozatorul, dramaturgul, publicistul, intelectualul de o înaltă ținută, aflat la curent cu informația privind mișcarea științifică din vremea sa. Acest corpus marchează și etapa decisivă spre ediția “ ne varietur “- asemenea celor ale marilor clasici ai literaturii universale.

Ediția națională nu are menirea de a se substitui exegezei, ci de a servi acesteia ca instrument de lucru.

BIBLIOGRAFIE

1. G. Călinescu, *Opera lui Mihai Eminescu* , Editura Eminescu, București, 1985, p.22
2. Petru Creția, *Trei gânduri despre Eminescu* , în “Viața Românească”, LXXVIII, Nr.12, p.11
3. Perpessicius, *Eminesciana*, Editura Minerva, București, 1971, p.214-215
- 4.G.C.Nicolescu, *Studii și articole despre Eminescu*, Editura pentru Literatură, București, 1968, p.164
5. D. Vatamaniuc, *Eminescu* în Colecția “Studii Eminesci-ene” Editura Porto- Franco, Muzeul Literaturii Române, Galați, 1993, p.10
6. Irina Petraș, *O sută de file din caietele eminesciene*, E.D.P.R.A. , București, 1989